

Prof. zw. dr hab. Adam Biela

Instytut Psychologii

Katolicki uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Instytut Psychologii PAN
Sekretariat
Wpłynęło dnia 20.05.18
L.dz. 332/RN/2018
Dział. ....

Lublin, 22.05.2018

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Justyny Kuświk pt.

Wypalenie zawodowe polskich polityków i jego uwarunkowania

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska Justyny Kuświk, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Jolanty Miluskiej, ma profil teoretyczno-empiryczny. Aktualna wersja rozprawy liczy łącznie ss. 376. Od strony formalnej zawiera wszystkie niezbędne składniki strukturalne rozprawy doktorskiej. W aktualnej wersji niejakie zdziwienie budzi brak numeracji rozdziałów i poszczególnych paragrafów. Za niewłaściwe uważam też zupełne zrezygnowanie przez Autorkę ze Wstępu.

Autorka rozpoczyna rozprawę od Wprowadzenia, w którym przedstawia wybrane z literatury przedmiotu modele wypalenia zawodowego, wskazując na niektóre uwarunkowania samego fenomenu wypalenia zawodowego. Wybrane przez siebie koncepcje teoretyczne tego fenomenu Autorka przedstawiła zwięźle i trafnie – wykazując przy tym dobrą znajomość literatury. Moje uwagi w tym aspekcie dotyczą jednak tego, że nie podjęła jednak samodzielnego uzasadnienia, dlaczego dokonała wyboru takich autorów, a zrezygnowała z innych. Ta sama uwaga dotyczy również wyboru przez nią koncepcji stresu, jako tłumaczących uwarunkowania samego wypalenia zawodowego. W sposób poprawny metodologicznie dokonała natomiast Autorka przejścia z koncepcji psychologicznej stresu do wykorzystania tej koncepcji w teoretycznej interpretacji wypalenia zawodowego w pracy polityka na przykładzie prac Sejmu RP w porównaniu z pracą radnego w strukturach samorządowych. Za najciekawszy koncepcyjnie w tym rozdziale uważam sposób interpretacji przez Autorkę, proaktywnego radzenia sobie ze stresem według Aspinwall i Taylor (1997). Należałoby jednak interpretację tę pogłębić na etapie wyjaśniania prawidłowości uzyskanych przez siebie wyników badań empirycznych.

Kolejny rozdział został poświęcony czynnikom psychologicznym, które – zdaniem Autorki – są czynnikami specyficznymi dla sytuacji pracy polityków i jako takie mogą być przydatne w analizie tej sytuacji w kontekście podejmowanych nią badań empirycznych nad uwarunkowaniami wypalenia zawodowego polityków. Chociaż, niewątpliwie, przedstawioną wyżej myśl Autorki można by było wyrazić prościej, np. niektóre uwarunkowania psychologiczne pracy polityków, to jednak sposób sformułowania tematu w tym rozdziale przez Autorkę – też jest poprawny. Zarówno od strony merytorycznej jak również i formalnej rozdział ten jest napisany poprawnie. Co więcej, w sposób bardzo trafny zostały przez nią wyodrębnione czynniki oraz konstrukty teoretyczne mające faktycznie istotne znaczenie w pracy polityków.

Teoretyczny przegląd czynników Autorka rozpoczyna od koncepcji osobowości polityka/polityków – określając ją jako „polityczna”. Dokonuje tutaj bardzo bogatego przeglądu propozycji teoretycznych poruszając się w różnych nurtach teoretycznych psychologii współczesnej: od psychoanalitycznej koncepcji osobowości autorytarnej T. Adorno, przez koncepcję osobowości politycznej M. Rokeacha opartej na typologii Sprangera, aż do koncepcji typologicznej osobowości M. Hermann. Autorka przedstawiła również swoją próbę interpretacji takich procesów jak motywacja, myślenie, wartościowanie oraz kompetencji w odniesieniu do polityków. Wysiłek teoretyczny Autorki w tym zakresie uważam za ciekawy koncepcyjnie.

Ostatni z rozdziałów części teoretycznej został z kolei poświęcony interpretacji psychologicznej roli polityka w realiach jego pracy zawodowej – na przykładzie pracy posła na Sejm RP. Konstrukcja tego rozdziału zawarta w jego planie jak i jego realizacja w postaci aż siedmiu paragrafów, świadczy nie tylko o doskonałym opanowaniu literatury przedmiotu przez jego Autorkę, lecz również wskazuje na trafność jej interpretacji psychologicznej sytuacji pracy parlamentarzysty-posła na Sejm RP. Rozdział ten stanowi bardzo dobre zaplecze zarówno do planowanych badań empirycznych Autorki jak również jest podstawą dla ukierunkowania interpretacji psychologicznej uzyskanych przez nią wyników tych badań. Moja ocena wartości tego właśnie rozdziału jest bardzo wysoka zarówno z uwagi na aspekty dotyczące psychologii pracy, jak i z uwagi na swoje własne doświadczenia posła a następnie senatora RP.

W tej wersji rozprawy Autorka prawidłowo zaplanowała sformułowanie problemów i pytań badawczych po zarysowaniu syntezy założeń teoretycznych a następnie w prawidłowej kolejności przedstawiła cele swoich badań.

Należy podkreślić, że bardzo gruntownie przedstawione są pytania badawcze będące artykulacją postawionych przez Autorkę problemów badań w oparciu o solidną analizę literatury przedmiotu. Jest to podstawa każdych badań w psychologii empirycznej. To zadanie Autorka wykonała wzorowo. Zostały sformułowane najpierw pytania typu dopełnienia, które określają cel deskryptywny i ukierunkowanie samych badań empirycznych, a następnie zaś zostały sformułowane pytania typu rozstrzygnięcia pozwalające na sformułowanie szczegółowych hipotez badawczych, które wymagają podjęcia strategii badań weryfikacyjnych (cel weryfikacyjny rozprawy). Postawione przez Autorkę hipotezy mają więc swoje metodologiczne podstawy w precyzyjnie postawionych przez Autorkę pytaniach badawczych a cel weryfikacyjny rozprawy musi przez to stanowić podstawowe ukierunkowanie strategii badań empirycznych oraz analizy statystycznej uzyskanych wyników badań. W sposób poprawny metodologicznie Autorka zoperacjonalizowała zmienne w swoich badaniach dobierając w sposób trafny odpowiednie narzędzia psychometryczne o ustalonych walorach.

Omówienie uzyskanych wyników własnych badań empirycznych zostało poprzedzone w sposób kompetentny, wstępem informującym o jego zawartości merytorycznej. Składa się on zasadniczo z trzech części: 1. analizy ukierunkowanej na weryfikację postawionych hipotez badawczych; 2. analizie relacji między zmiennymi w grupach badanych osób (polityków, kadry menedżerskiej, pracowników medycznych); 3. podsumowania statystycznej weryfikacji hipotez badawczych. W przeprowadzonych analizach uzyskanych wyników badań wykorzystano oprócz testów różnicowych, analizę ANOVA, analizę korelacyjną na podstawie współczynników Spearmana i Pearsona, analizę regresji krokowej postępującej, test mediacji wykonany metoda bootstraping (według Hayes, 2008). Ostatnim etapem analizy była analiza ścieżkowa zmierzająca do syntetycznego ujęcia uwarunkowań wypalenia zawodowego w badanych grupach zawodowych. Wykorzystano w tym celu metodę modelowania strukturalnego jako podsumowanie otrzymanych wyników analizy mediacyjnej.

Przeprowadzone analizy statystyczne uważam za przeprowadzone w sposób wzorowy w sensie wymagań warsztatu metodologicznego współczesnej psychologii empirycznej. Autorka dokonała również podsumowania weryfikacji swoich hipotez przedstawiając zestawienia tabelaryczne uzyskanych przez siebie analiz.

Autorka dokonała próby syntetycznego ujęcia wyników swoich badań oraz analiz statystycznych porównując je z wynikami znanymi w literaturze przedmiotu. Próba ta wypadła pomyślnie biorąc pod uwagę uzyskane przez nią dane empiryczne. Jednak przedstawiona przez nią dyskusja wyników jest wciąż na poziomie empirycystycznym. Jej syntezy empiryczne „czekają” jednak na głębszą interpretację psychologiczną, którą – jak mam nadzieję – Autorka będzie w stanie przeprowadzić w najbliższej przyszłości.

Zmierzając do konkluzji swojej recenzji chcę jednak podkreślić, że wskazane, w obecnej wersji mojej recenzji brak jest prawie zupełnie uwag krytycznych, a te, które jeszcze pozostały nie dominują nad zaletami recenzowanej rozprawy. Co w tej rozprawie uważam za godne szczególnego docenienia:

1. Autorka podjęła się analizy problemu pracy i wypalenia zawodowego polityków na przykładzie pracy posłów na Sejm RP, co jest zagadnieniem oryginalnym i nowym na gruncie polskim.
2. Zapoznała się bardzo gruntownie z literaturą przedmiotu uwzględniając również przepisy prawne regulujące zakres obowiązków posła.
3. Zaplanowała i przeprowadziła nowe badania empiryczne nad stresem pracy i wypaleniem zawodowym zarówno polityków jak i dwóch innych grup zawodowych, co pozwoliło jej na przeprowadzenie analiz porównawczych uzyskanych wyników badań.
4. Sformułowała w sposób bardzo precyzyjny problemy badawcze sformułowane w postaci odpowiednich pytań, które były podstawą postawienia hipotez będących przedmiotem weryfikacji empirycznej.
5. Uzyskane przez nią wyniki badań stanowią bardzo wartościowe przesłanki do dalszych badań zarówno w zakresie psychologii pracy jak i psychologii politycznej.

Biorąc więc pod uwagę powyższe uwagi recenzyjne, stwierdzam, że:

1. Recenzowana rozprawa spełnia ustawowe wymogi stawiane przez ustawodawcę rozprawom doktorskim i stąd też wnioskuję, aby:
2. Mgr Justynę Kuświk dopuścić do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Grzelo', is positioned in the upper right quadrant of the page.